

Радомир СТАНИЋ

ЧЕТРДЕСЕТА ГОДИШЊИЦА НАРОДНОГ МУЗЕЈА У КРАЉЕВУ

У тренутку када се Србија враћа својим културним коренима и када се обнавља колективно историјско памћење српског народа доскора лишеног националног поноса, Народни музеј у Краљеву — установа која је истрајно чувала знамења и белеге прошлости и културни идентитет свог града — навршава 40 година постојања и свог плодног рада. Основана у години која обележава критичну и судбоносну прекретницу у историји нашег послератног друштвеног развоја, када се тешко живело али дубоко веровало у будућност, ова институција дуго вођена и идентификована са својим првим веома заслужним директором, занесеним и никада довољно схваћеним професором Јовићем, пролазила је кроз различите етапе развоја у којима није увек било одговарајућег друштвеног подстицаја. Град је у свом усредсређењу на токове привредног развоја, нарочито у годинама које су далеко иза нас, понекад заборављао да оваква кућа културе посвећена прошлости тражи више него што јој је пружао. Али, захваљујући својој виталности и делотворној ангажованости руководиоца и стручних сарадника, она је хватала корак са другим музејима у Србији који су деловали у знатно повољнијим условима. Резултатима свог рада нарочито у другој половини свог постојања, краљевачки музеј је редовно надмашивао објективне услове у којима је егзистирао и радио. У истраживачком, изложбеном, педагошком и издавачком домену своје делатности Музеј је не само оправдао своје постојање, већ је постао битни и незаобилазни чинилац и актер културног живота Краљева и стожер стручно-научног рада у овом делу југозападне Србије. Није прилика да се рекапитулира његова вишеслојна и вишезначна делатност којом је успоставио али и стално допуњава релевантну представу о животу, материјалној и духовној култури доњег Ибра и средње-западног Поморавља од праисторије до данас, али је тренутак да се констатује да ова организација живи продуктивним, пуним и динамичним животом једне зреле и искусне стваралачке културне институције с којом се могу поносити Краљево и околина.

Велики, значајан и срећан повод 40-годишњице постојања и активности инспирисао је стручне сараднике музеја да приреде ову лепу и за душу многих Краљевчана окрепљујућу изложбу, која ће својом суштином поручком и неким неодољивим шармом и носталгичношћу остати дуго у сећању многих посетилаца. Конципирана тако да случајно сачуваним и смишљено и организовано скупљеним документима као што су старе разгледнице, фотографије и другим сведочанствима прошлости прикаже

развојни пут Краљева од вароши до града, изложба нам дочарава сетну и помало дирљиву слику Карановца који је можда с више знакова оданости традицији теже савладао отпоре ка својој европеизацији у односу на друге градове Србије. Неки документи, зналачки презентовани уз садржајне и инструктивне легенде, задивљују нас својим сведочењем о томе с колико је наде и далековидости град на Ибру веровао у своју будућност хрлећи ка њој самосвесно и непоколебљиво. Ако, на пример, пажљиво ишчитавате легенде запазићете многима знане податке о урбанистичком уобличавању Карановца, који је захваљујући архитекту Лази Зубану имао урбанистички план још 1832.г. Легендарни председник општине Јован Сарић, са доста труда је крајем XIX века успео да оствари Зубанове планске замисли. Тако је Краљево крупним корацима из вароши улазило у град и тако себи одредило пут ка свестраном просперитету коме су погодиле многе повољне околности почевши најпре од изузетно погодног географског положаја.

Ретко која изложба тако речито говори као ова колико је разгледница као документ драгоцен експонат којим се стичу многа знања о вароши као насељу са свим својим визуелним карактеристикама. Око старе камере фиксирано је на овим пожутелим фотосима не само лице Краљева већ и његову душу. А душу једног града чине не само људи већ његова архитектура, било да је реч о старим градитељско-урбанистичким целинама у виду уличних англомерација или о старим здањима, која су знаменита не само по својој архитектонској лепоти и вредности, већ и као стедишта многих културних, просветних, друштвених и других збивања од значаја за развој средине у чијем су крилу настала. Старе слике Краљева прекривене патином времена, присне и сетне, нижу се у смишљеној пројекцији која нас сећа на неумитно протицање година, на ишчезле старе видокруге, на заборављене панораме града, на стара знамења, на тихе и мирне улице које се више не могу препознати. У својеврсној поезији ових давно ухваћених призора, њиховој препознатљивости идентитета древног града, у омамљујућој асоцијативности старих облика и амбијената, откривамо многе нестале вредности и лепоте. Суочавамо се устрептало и проницљиво са непорецивом истином које постајемо свесни да смо стари добри свет Карановца и Краљева, његов интегритет, његову самосвојност лако и немилице жртвовали императивима лагоднијег и комфорнијег живота. Овај град ипак није избегао судбину других градова, олако се одрицао својих старих обележја зарад напретка и узлета. То је била несрећна логика једног времена која нас је лишила многих споменика. За утеху, старо Краљево није сасвим страдало. Треба га чувати као део душе десеткованог бића града између три реке. То је најснажнија порука ове студиозне изложбе за чије стручно уобличавање и презентовање имају изузетне заслуге Жана Ђирић и Драган Драшковић.

Сувишно би било говорити о томе колико је успешно инвентивном комбинацијом разноликих експоната дочаран онај непоновљиви миље у коме су живели, радовали се и туговали наши претходници у питомом и привлачном Рудом Пољу, односно Карановцу и Краљеву. То уверљиво сугерише изложба без које би остали без подстицаја да размишљамо о својим коренима, да судимо о својој брзоплетости када смо рушили старо као симбол заосталости, да преиспитујемо свој однос према градитељској баштини, да се ипак радујемо што су преостала знамења

старог Краљева као део нашег живота кога чине богатијим и хуманијим и да вазда опомињемо себе да без прошлости нема будућности.

На извештајан начин у комплементарном односу према овој изврсној изложби стоји експозиција уметничких дела из фонда Народног музеја коју је годинама стварао. Настала у годинама када није лако у ову средину продирала уметност а кад је то чинила, чинила је на репрезентативан начин, ова уметничка збирка по ауторима и делима има метрополска својства.

Презентацију једног њеног дела инвентивно је урадио Милорад Михаиловић, директор ове куће која није само установа прошлости већ будућности овог града.

*Реч на отварању изложби поводом
40 година рада Народног музеја Краљево:
»Краљево од вароши до града«
и »Српско сликарство 1900 — 1950«*